

HELYI TANTERV

Magyar nyelv és irodalom 9-12. évfolyam szakközépiskola

(a középszintű érettséginek megfelelően)

Magyar nyelv és irodalom

Alapelvek, célok

A nyelv az emberi kommunikáció, a gondolkodás, a tanulás közege, előfeltétele és legfőbb eszköze. Ily módon alapvető szerepe van a kulcskompetenciák kialakításában, fejlesztésében, és meghatározza a tanulás teljes folyamatát. Az irodalom mint nyelvi művészet a kultúra egyik fő hordozója és megújítója, miközben pedagógiai szempontból a szövegértési és szövegalkotási képességek fejlesztésének egyik legátfogóbb és leghatékonyabb eszköze, vagyis az anyanyelvi, a kulturális és a szociális kompetencia párhuzamos fejlesztését teszi lehetővé.

Az anyanyelv sokoldalú, árnyalt és reflexív ismerete a társadalmi kommunikáció alapja. A nyelv kultúrát közvetít, lehetővé teszi az értékek megismerését és az azokhoz való viszonyulási lehetőségek széles tárházát kínálja fel. A nyelv birtokbavételével párhuzamos folyamat az értelmi képességek fejlődése és a társas kapcsolatok kialakulása. A gondolkodás és a személyiség fejlődésének, az önismeret kibontakozásának a közege, egyúttal az ismeretek és képességek hasznosulását és egyensúlyát megalapozó pozitív attitűd kialakulásának az előfeltétele. A társadalom alapvető közösségeiben (család, iskola, munkahelyi közösségek, a nemzet, az európai nemzetek közössége, az emberiség) való aktív részvétel is az anyanyelv biztos tudását feltételezi, méghozzá a szókészlet és a grammatika alapos és sokrétű ismeretén túl a szövegszerveződés magasabb szintjeinek, a kommunikációt keretbe foglaló szituációknak, a kommunikációt hordozó médiumoknak és azok funkciójának az ismeretét is. A nyelv az önkifejezésnek, az önálló vélemény kialakításának és artikulált kifejezésének az alapja, kulcsszerepe van nemcsak a kulturális tudatosság és kifejezőképesség, de a kritikai, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék kialakításában is. Az állampolgárok magas szintű anyanyelvi tudása a társadalom belső kohéziójának, a demokrácia működésének, a demokratikus jogok gyakorlásának sarkköve, értve ezalatt a társadalmi intézményrendszer működésének, alapszövegeinek, szövegműfajainak az ismeretét és azok értelmezésének képességét, a fenti keretek között megvalósuló kommunikációs aktusok magas szintű gyakorlását és olyan attitűd kialakítását, amely a kritikai elemzést és az együttműködési képességet integrálja. Az anyanyelvi készségek birtoklásának meghatározó szerepe van a társadalom értékeinek közvetítésében, létrehozásában és az azokról folyó diskurzusba való bekapcsolódásban, a kánon megismerésében, működésének megértésében és alakító áthagyományozásában.

Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az anyanyelvi kompetencia fejlesztése oly módon, hogy a tanulók életkoruknak és a konkrét pedagógiai célnak megfelelő szinten birtokolják a szóbeli és írásbeli kommunikáció képességét, ideértve a hangzó és az írott szövegek mellett az audiovizuális közlés és az IST különféle jelenségeinek (pl. internet, CD-ROM, mobilkommunikáció) ismeretét, megértését, funkcionális elemzését és gyakorlati alkalmazását. Csak erre építve válik lehetővé az önálló ismeretszerzés és tanulás, ezzel szoros összefüggésben az élethosszig tartó tanulás képessége és az arra való igény. A nyelvi kompetencia döntő eleme, hogy érzékeljük, megértsük és értelmezzük a kommunikációs helyzetek (résztevők, alkalom, helyszín, cél), különféle médiumok és műfajok szerepét a közlésben, és saját megnyilvánulásainkban is élni tudjunk az innen nyert tapasztalatokkal. A *folyamatosan fejlődő* szövegértési és szövegalkotási képességek teszik lehetővé, hogy az egyén önállóan és másokkal együttműködve képes legyen a verbális és nem verbális kommunikáció eszközeinek és kódjainak, a különböző információhordozók üzeneteinek a megértésére és feldolgozására. Képes legyen a legkülönbözőbb céllal, környezetben és módon létrejött szövegek megértésére, elemzésére, kritikai feldolgozására, valamint arra, hogy a megalkotottság sajátosságaiból, a másodlagos, átvitt, képi kifejezésmódból adódó jelentéseket felismerje, reflektáljon rájuk, és saját szövegek alkotásában maga is éljen ilyen eszközökkel. Képes legyen a nem verbális kifejezőeszközök (testi és technikai apparátus az arc mimikától

és hanglejtéstől az audiovizuális prezentáció eszközeiig) értelmezésére és használatára. Képes legyen olyan szövegek önálló megalkotására, amelyek figyelembe veszik a beszédhelyzetet és a hallgatóság igényeit, a különféle szövegműfajok normáit, a morális, esztétikai és kulturális elvárásokat. Ennek előfeltétele, hogy ismerje meg anyanyelvét mint rendszert, annak jelenét és múltját, ami saját történetiségük tapasztalatát kínálja a tanulóknak.

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés elválaszthatatlan egységet alkot. Az irodalmi művekkel folytatott aktív párbeszéd révén jön létre a kapcsolat múlt, jelen és jövő között. Ez biztosítja a kultúra folytonosságát és folyamatos megújulását, segíti az egyént kulturális önazonosságának kialakításában, meghatározó szerepe van az érzelmi élet, a kreativitás, az esztétikai és történeti érzék fejlesztésében, az emberi és társadalmi problémák megértésében, átélésében, a saját és mások kultúrájának megismerésében, az én és a másik közötti különbség, az idegenség megfogalmazásában és a másság erre épülő tiszteletében. Fejleszti az emlékezetet, az élmények feldolgozásának és megőrzésének képességét. Hozzájárul a történeti érzék kialakulásához, segíti, hogy a diákokban megteremtődjön a tradíció elfogadásának és alakításának párhuzamos igénye.

A fenti célokon túl az irodalmi nevelés feladata az olvasási kedv felkeltése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának a megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak a megismertetése. Az irodalmi művek olvasása, az értelmezés művészetének gyakorlása képessé teszi a tanulókat az esztétikai, morális és kulturális értékek, a kánon megismerésére, létrejöttük folyamatának reflektálására és a róluk szóló diskurzusba való bekapcsolódásra. Kritikai érzéket fejleszt ki, nagy szerepe van az érzelmi élet finomodásában, az empátia fejlődésében, segít megérteni az emberi, társadalmi problémákat, tudatosabbá teszi az egyén önmagához és környezetéhez való viszonyát. Lehetőséget teremt az ön- és emberismeret, a képzelet, a kreativitás és a kritikai gondolkodás fejlesztésére, miközben a tanulók megismerik a sokoldalú és sokjelentésű hagyomány fogalmát, a nyelvi és művészi konvenciót. Mindezekben szoros szálak fűzik a Művészetek és az Ember és társadalom, az Élő idegen nyelv és az Informatika műveltségi területek tartalmához és céljaihoz. (Megjegyzés: a kisebbségi iskolákban a diákok a nemzetiségi anyanyelvet és irodalmat tanulják külön program szerint.)

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Fejlesztési feladatok

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása és fejlesztése. Az olvasás mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, összehasonlítása, megértése és értelmezése. A műnemek és a műfajok hagyománya mint a műalkotás megértésének egyik vonatkoztatási pontja. A nyelvi műalkotás történetisége és ennek következményei. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére. Az ízlés, a kánon mint értékmérő és mint folyamatosan változó jelenség. Ismerkedés a magyar és az európai, valamint a világirodalom kiemelkedő alkotásaival, alkotóival, korszakaival.

9–12. évfolyam

Annak felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a károsodásmentes tapasztalatszerzés forrása, amely az ön- és világértelmezés, az önmeghatározás mással kevésbé

helyettesíthető lehetőségét kínálja. A líra különböző műfajaiban és hangnemeiben a klasszikus és kortárs magyar és világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása.

A lírai beszédmód változatainak, általános és korhoz, illetve szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő szerepük megértése és értelmezése a tanult versekben.

A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. Törekvés a műnemek és a műfajok közötti kapcsolatok megértésére. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása néhány művön. A lírai művek értékszerkezetének felismerése.

Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben. A költő, a vers beszélője és a költői én megkülönböztetése különböző korokban született költeményekben. beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán. Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – epikai művek elemzése és értelmezése. A megismert formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív írásban. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az ironia. Az elbeszélői szöveg és a szereplői szöveg viszonyának vizsgálata. Az idő- és térjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése.

A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel. Az előreutalások, késleltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés. Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. A drámai közlés mód jellemző szövegtípusainak felismerése. Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Komikus helyzetek és jellemek értelmezése. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása. Tájékozódás az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségeiről.

A szóbeli költészet, a népköltészeti hagyomány hatásainak ismerete. Regiszterkeverés, adaptációk. Az olvasott, különböző korú és világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok felismerése.

Az olvasott művek többféle értelmezési kontextusban való elhelyezése (pl. tematikus-motivikus, műfaji, életműbeli, konvenciótörténeti, stílusirányzati, esztétikai elhelyezés).

Történeti és aktuális olvasatok. Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek, megismert irodalmi konvenciók és elemzési technikák bevonásával. A jelentéstudajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről, a vélemény érvelő kifejtésének és védelmének képessége különféle kulturális, etikai, esztétikai normák és kultúrtörténeti ismeretek alapján. A műalkotások aktív befogadása, igény és fogékonyság a műélvezetre, a műalkotás fiktív létmódjának megértése. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre. A humor személyiség- és közösségépítő szerepének megértése.

9–12. évfolyam Az ízlés kontextuális függőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság).

A különféle kulturális regiszterek keveredésének felismerése korunk kultúrájában, igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére. Az összetett modalitású szövegek elemzésének képessége, a humor kulturális és időbeli változékonyságának felismerése.

A humor kommunikációs funkcióinak megismerése és alkalmazása saját szövegek alkotásában. A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség; új és régi párbeszédének átélése a művészetben.

A mű befogadásának közösségi és egyéni aspektusa; az elsajátítás és a kreativitás kettősségének megértése a művek befogadásában. Különböző műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat.

Sokoldalú, kifinomult kulturális fogyasztási szokások kialakítása és folyamatos bővítése. Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása.

A tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása, a morális kérdésekben való tájékozódás igénye és képessége. Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok háttérének megértésére.

Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakítása. A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása.

A történeti érzék tudatos és önálló fejlesztése. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése és tudatosítása. A kultúrák közötti átjárás korlátainak felismerése, más kultúrák megismerésének igénye.

A kulturális értékképződés folyamatára való reflektálás, az abban való részvétel igénye.

Célok és feladatok:

A magyar nyelv és irodalom tantárgy biztos és állandó értékeket és a jelenben alakuló, változó kultúrát közvetít. A tanításnak hiteles kérdések és válaszok megfogalmazásával kell reagálnia a diákok mindennapi életvilágára. Így például azzal is számolnia kell, hogy az elektronikus információhordozók, a műholdas televíziózás, a videókultúra térhódításának közegében működik.

Tantárgyaink feladata, hogy az iskola mindennapjaiban hatékony és meggyőző legyen egyrészt mint a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges önkifejezési, szövegértési, gondolkodási képességeket fejlesztő tartalmak és tevékenységek rendszere, másrészt mint az érzelmi élet gazdagítása, a személyiségfejlesztés, az értékátadás meghatározó terepe.

Az irodalmi műveltség elsajátítása által a diákok mindenfajta szövegnek pontosabb értőivé válhatnak; megismerhetnek olyan élethelyzeteket, döntési szituációkat, erkölcsi dilemmákat, megoldási mintákat, magatartásformákat, értékeket, eszméket és gondolatokat, amelyek a saját életükben is érvényesíthetők. Megszerezhetik azt a műveltségi anyagot, amely a magyar és az európai kultúra hivatkozási alapja.

Tantárgyaink céljai és feladatai között – egy olyan világban, ahol a „szót értés” jelentősége ugrásszerűen megnőtt a személyes kapcsolatokban, a munkavállalásban, az érvényesülésben – kiemelten szerepel, hogy az iskola esélyt nyújtson a diákoknak arra, hogy sikeressé váljanak további tanulmányaikban és a munka világában.

Célunk továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizték az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

Fejlesztési követelmények:

Az irodalom és az olvasó kapcsolatában változatlan követelmény annak magasabb szinten való megértése, hogy milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és közösség számára. Változatlanul igény az irodalomtanítás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és tanulók személyes életproblémái között.

Középiskolai fokon elvárható a művek tágabb kontextusban való látása is, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása.

Az irodalom folytonosságának és változó jellegének fölismerése, tájékozottság a magyar irodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában. De ide tartozik az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, néhány klasszikus magyar író, költő pályaképének, életútja fontosabb állomásainak, illetve mások írói, költői portréjának önálló bemutatása.

9. évfolyam

Óraszám: heti 2 óra (évi: 72 óra)

Témakörök, tananyagtartalmak	Óraszámok
<p>Mítosz és irodalom. Az antikvitás irodalma.</p> <p><i>Az ókor fogalma, kultúrtörténete, korszakolása. A görög és a latin művelődés viszonya.</i></p> <p>Mitológiai történetek. Jellemző részletek az Iliászból és az Odüsszeiából. A görög dráma Szophoklész, Antigoné. Dráma és színjátszás az ókorban.</p> <p>Szemelvények a görög és a római lírából: <i>Görög portrék: Szapphó, Anakreon, Szimonidész. A római művészet. Latin arcélek: Catullus, Vergilius, Horatius.</i></p> <p>A Biblia és hatása az irodalomra. Részletek az Ó- és Újszövetségből. Bibliai témák és műfajok (zsoltár, evangélium, példázat) továbbélése a magyar irodalomban.</p> <p><i>A Biblia világa: A Biblia fő részei; keletkezése, a bibliai szöveghagyomány. Ószövetség: próféták és próféciák. Újszövetség: bibliai tanítások; a Biblia hatása a művészetre.</i></p>	27 óra
<p>A középkor irodalma</p> <p><i>A középkor fogalma; a kifejezésmód és a világlátás változása; a középkori művelődés és irodalom korszakai.</i></p> <p><i>Műfaji változatosság a középkori magyar és világirodalomban (legenda, himnusz).</i></p> <p><i>A szépirodalmi alkotásokban továbbélő témaváltozatok, motívumok a középkor nagy műalkotásaiban (Dante, Villon).</i></p>	7óra
<p>Portrék, verses és prózai alkotások az európai és a magyar reneszánsz irodalmából.</p> <p><i>A reneszánsz mint művelődéstörténeti korszak, korstílus.</i></p> <p><i>A reneszánsz színházi hagyományok; a reneszánsz dráma; Shakespeare: Rómeó és Júlia.</i></p>	25óra

<p><i>A magyarországi humanizmus és az udvari reneszánsz. Janus Pannonius, költői portréja (Pannónia dicsérete; Búcsú Váradtól; Egy dunántúli mandulafáról).</i></p> <p><i>A reformáció irodalma Magyarországon (bibliafordítások, zsoltárfordítások).</i></p> <p>A magyar főúri reneszánsz: Balassi Bálint költői portréja. Az életmű néhány jellemzője keretében két-három lírai alkotás bemutatása, értelmezése (Egy katonaének; <i>Adj már csendességet; Hogy Júliára</i></p>	
<p>A barokk kifejezésmód és világlátás.</p> <p>Portrék a magyar barokk irodalomból. Zrínyi Miklós és a barokk eposz.</p>	8óra
<p><i>Az európai színház történetéből. A francia klasszicista dráma. Molière egy színdarabja – a mű értelmezése az adott korszak színházi- irodalmi hagyományainak összefüggésében.</i></p>	5 óra

Követelmények

Fogalmak

Művelődéstörténeti korszak, korstílus, antikvitás, középkor, humanizmus, reneszánsz, reformáció, barokk, mítosz, testamentum, evangélium, példázat, zsoltár, eposz, eposzi kellék, legenda, novella, fikció, ciklus, drámai műnem, epilógus, prológus, monológ, dialógus, késleltetés, katarzisz, kardal, hármasság. Alakzat, gondolatritmus, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, időmértékes verselés, értelmezés, érték, értékelés.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább öt vers, egy-egy 20-25 soros prózarészlet és két drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; jellemző részletek az Iliászból és az Odüsszeiából; Janus Pannonius két verse; Balassi Bálint: Egy katonaének és még két vers; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem – néhány részlet; Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája.

A továbbhaladás feltételei

Az epikai, lírai formák azonosítása. Az epikai művekben a szereplők és a köztük lévő viszony jellemzése, a drámai művekben az idő-, tér és cselekményszerkezet bemutatása. A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (beszédhelyzet, verselés, ismétlődés) megnevezése. Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése. Az olvasott művek elhelyezése a korban.

10. évfolyam

Óraszám: heti 3 óra (évi: 108 óra)

Témakörök, tananyagtartalmak	Óraszámok
<p>Írók, költők, irányzatok</p> <p>A felvilágosodás időbelisége, fogalma és tartalma.</p> <p>Az európai felvilágosodás irodalmából</p> <p>Stílusirányzatok a felvilágosodás korában: <i>a klasszicizmus, a rokokó, a szentimentalizmus</i></p> <p>Kulturális élet, törekvések és harcok a magyar felvilágosodás időszakában</p> <p><i>Arcképvázlatok: Bessenyei, a bihari remete, Kazinczy, a széphalmi mester; Batsányi János.</i></p> <p>Csokonai Vitéz Mihály alkotói portréja:</p> <p><i>Alapvető ismeretek az életéről.</i></p> <p><i>Az előismeretek felidézése.</i></p> <p><i>Az estve, Tartózkodó kérelem, A boldogság, A Reményhez</i></p> <p>Berzsenyi Dániel alkotói portréja:</p> <p><i>Alapvető ismeretek az életéről.</i></p> <p><i>A magyarokhoz (Romlásnak indult...), (Forr a világ...) A közelítő tél</i></p>	30 óra
<p>Katona József</p> <p>Színház és drámatörténet, a magyar színház születése</p> <p>Bánk bán – műelemzés és értelmezés</p>	10 óra
<p>A romantika a világirodalomban</p> <p><i>A romantika fogalma, időbelisége, tartalma, fontosabb</i></p>	10 óra

<p><i>esztétikai és vilásképi jellemzői. Romantika és realizmus. Festészet és opera a romantika korában.</i></p> <p>Két epikai mű vagy műrészlet a 19. század világirodalmából.</p> <p><i>Puskin: Anyegin</i></p> <p><i>Shelley: Óda a nyugati szélhez</i></p>	
<p>A magyar romantika irodalma</p> <p>A kelet-európai romantika sajátosságai.</p> <p>A magyar romantika időbelisége, kapcsolata a reformkorral.</p> <p>Kulturális élet a reformkori Magyarországon.</p> <p>Kölcsey Ferenc alkotói portréja:</p> <p><i>Alapvető ismeretek az életéről.</i></p> <p>Az előismeretek felidézése.</p> <p><i>Himnusz és két verse (Vanitatum vanitas, Zrínyi második éneke),</i></p> <p>részletek értekező prózájából vagy egy beszédéből.</p> <p>Vörösmarty Mihály alkotói portréja:</p> <p><i>Alapvető ismeretek az életéről.</i></p> <p><i>Az előismeretek felidézése.</i></p> <p>Csongor és Tünde, Szózat és három vers.</p>	20 óra
<p>Petőfi Sándor életműve</p> <p><i>Az életút, az életmű jelentős tényei.</i></p> <p><i>A pályakép, a korszakok főbb jellemzői.</i></p> <p>Jellemző műfajok, témák Petőfi életművében, teljes művek és részletek feldolgozásával, legalább tíz mű a korábban tanultakkal együtt (<i>A helység kalapácsa, Az apostol, Megy a juhász számáron, A négyökrös szekér, A bánat? Egy nagy óceán..., Az alföld, A puszta, télen, Egy gondolat bánt engemet, A XIX. század költői, Szeptember végén, Minek nevezzelek?, Nemzeti dal,</i></p>	20 óra

<i>Pacsirtaszót hallok megint..., Beszél a fákkal..., Sors, nyiss nekem tért..., Egy estém otthon, Arany Jánoshoz, ...)</i> <i>Kifejezőmódok és jellemző motívumok Petőfi költészetében.</i>	
Jókai Mór regénytípusai. A világlátás és a kifejezőmód sajátosságainak bemutatása egy regényének részletes elemzésével.	12 óra
Irányzatok határán: A romantikától a realizmusig Világirodalom A realizmus irányzata Részletek Stendhal, Balzac vagy Dickens műveiből.	6 óra

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább öt vers, köztük Kölcsey Ferenc: Himnusz, Vörösmarty Mihály: Szózat, Petőfi Sándor: Nemzeti dal; továbbá az alapfokú oktatásban elsajátított memoriterek felidézése, részletek Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor költeményeiből; egy-egy 20-25 soros prózarészlet, pl. Kölcsey Ferenc: Parainesis Kölcsey Kálmánhoz című művéből, és két drámarészlet Katona József: Bánk bán és Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde című alkotásából; az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Fogalmak

Stílus- és eszmetörténet: klasszicizmus, felvilágosodás, enciklopédia, rokokó, szentimentalizmus, nyelvújítás, romantika, realizmus, fejlődésregény, karrierregény.

Műfaj és műfaji változatok: rapszódia, idő- és értékszembesítő verstípus, létösszegző vers, műfajkeveredés; regénytípusok: kaland-, levél-, utazó-, tézis- és történelmi regény.

Eszttétikai kategória és hangnem: irónia, groteszk, pátosz.

Verstan: klasszikus strófaszerkezetek, szimultán verselés.

A továbbhaladás feltételei

A szöveg megértését szolgáló néma olvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspont követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A közösen elemzett művek értelmezésének önálló összefoglalása írásban.

Tudásanyag megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása az elsajátított

fogalmak alkalmazásával. A feldolgozott epikai, lírai, drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű ismertetése.

Az életút alapvető tényeinek ismerete a következő szerzők esetében: Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor. Tájékozottság az irodalom időbeliségében és földrajzában. Alapvető ismeretek a lakóhely, a régió – a tanult korszakokhoz kapcsolódó – emlékhelyeiről, irodalmi alkotásairól.

A kijelölt memoriterek ismerete.

11. évfolyam

Óraszám: heti 3 óra (évi: 108 óra)

Témakörök, tananyagtartalmak	Óraszámok
<p>Arany János életműve</p> <p><i>Az életút, az életmű jelentős tényei.</i></p> <p><i>Pályakép, korszakok.</i></p> <p><i>Jellemző műfajok (legalább 10 művének elemzése a korábban tanultakkal együtt).</i></p> <p><i>Toldi estéje, Rege a csodaszarvasról, A walesi bárdok, Szondi két apródja, Ágnes asszony, Tengeri-hántás, Letépszem a lantot, Ősszel, Kertben, A tölgyek alatt, Epilogus, Híd-avatás, Tetemre-hívás, Vörös Rébék</i></p>	20 óra
<p>Színház- és drámatörténet</p> <p>Madách Imre</p> <p>Az ember tragédiája – műelemzés, értelmezés.</p> <p>A drámai költemény.</p>	10 óra
<p>Világirodalom – széppróza, líra</p> <p>Művek, műrészletek a 19. század második felének európai prózairodalmából és lírájából.</p> <p><i>Művészi törekvések a 19. század második felében: szimbolizmus, szecesszió.</i></p> <p>Gogol (<i>A köpönyeg</i>), Tolsztoj (<i>Ivan Iljics halála</i>) vagy Csehov egy műve vagy műrészlete.</p> <p>Két vers a korszak lírájából (<i>Baudelaire: Kapcsolatok, Rimbaud: A magánhangzók szonettje</i>)</p>	10 óra

<p>Portrék és látásmódok a magyar szépprózából</p> <p>Mikszáth Kálmán művészi portréja.</p> <p><i>Az életmű néhány jellemzője (témák, műfajok, kompozíció, jellemző motívumok, ábrázolásmód, jelentésrétegek), Mikszáth egy regénye (Beszterce ostroma) vagy kisregénye és két novellája alapján (Az a fekete folt, Bede Anna tartozása).</i></p> <p>A világlátás és kifejezőmód sajátosságai Krúdy Gyula egy-két novellájában (<i>A hídon. Negyedik út</i>).</p> <p>Móricz Zsigmond művészi portréja, az életmű néhány jellemzője (téma, műfaj, kompozíció, jellemző motívumok, világlátás) Móricz egy regényének (<i>Úri muri vagy Rokonok vagy Arvácská</i>) és két novellájának (<i>Tragédia vagy Szegény emberek vagy Barbárok</i>) részletes elemzésével.</p>	<p>20 óra</p>
<p>Ady Endre életműve</p> <p>Az életút, az életmű jelentős tényei.</p> <p>Jellemző témák, korszakok az életműben.</p> <p>Jellemző szimbólumok, kifejezőmódok és motívumok.</p> <p>A főbb művek szövegismereten alapuló értelmezése (<i>Góg és Magóg fia vagyok én, A Tisza-parton, A Hortobágy poétája, Héja-nász az avaron, Lédával a bálban, Az Illés szekeren, A Sion-hegy alatt, Kocsi-út az éjszakában, A fajok cirkuszában, Emlékezés egy nyár-éjszakára, Az eltévedt lovas, Ember az embertelenségben, Csinszka-versek</i>), egy ciklus mélyebb ismerete (<i>A magyar Ugar</i>) és egy publicisztikai mű.</p>	<p>20 óra</p>
<p>A Nyugat első nemzedéke</p> <p><i>A Nyugat mint folyóirat és mozgalom, időbelisége, fontosabb korszakai és törekvései.</i></p> <p>A világlátás és a kifejezőmód sajátosságai Karinthy Frigyes művészetében (két műve, köztük legalább egy szépprózai alkotás (<i>Tanár úr kérem – részletek, Így</i></p>	<p>13 óra</p>

<p><i>írtok ti – részletek).</i></p> <p>Látásmódok:</p> <p>Juhász Gyula (<i>Milyen volt..., Magyar táj, magyar ecsettel</i>), Tóth Árpád (<i>Esti sugárkoszorú, Lélektől lélekig</i>) két-két műve.</p>	
<p>Babits Mihály életműve</p> <p>Az életút, az életmű jelentős tényei.</p> <p>Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább nyolc mű, köztük a Jónás könyve (<i>In Horatium, A lírikus epilógja, Esti kérdés, Cigány a siralomházban, Húsvét előtt, Fortissimo, Mint különös hírmondó, Ősz és tavasz között, Balázsolás</i>).</p>	15 óra

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése, legalább öt vers *Ady Endre, Babits Mihály, Tóth Árpád, Juhász Gyula verseiből*, egy-egy 20-25 soros epikai részlet (*pl. Mikszáth Kálmán, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond műveiből*) és drámarészlet *Madách Imre: Az ember tragédiája című művéből*; az idézet célnak és szöveggörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Fogalmak

Eszme- és stílustörténet: szimbolizmus, szecesszió.

Műfaj és műfaji változatok: hangulatlíra, önmegszólító verstípus, novellaciklus; drámai költemény, tragikomédia; esszé, karcolat, paródia.

Esz­tétika és poétika: látvány, látomás, polifónia, hóstípus, parafrázis.

Verstan: kevert ritmusú vers, szabad vers.

A továbbhaladás feltételei

20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, a saját olvasat indoklása. Irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban, például kommentár, ajánlás, kisértékezés, értekezés.

Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kispikái és lírai alkotásról. Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása a szakkifejezések használatával. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hóstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban.

Az életút alapvető tényeinek ismerete a következő szerzők esetében: Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Ady Endre, Babits Mihály.

Tájékozottság az irodalom időbeliségében és földrajzában. Alapvető ismeretek a lakóhely, a régió – a tanult korszakokhoz kapcsolódó – emlékhelyeiről, irodalmi alkotásairól.

A kijelölt memoriterek ismerete.

12. évfolyam

Óraszám: heti 3 óra (évi: 90 óra)

Témakörök, tananyagtartalmak	Óraszámok
<p>Kosztolányi Dezső életműve</p> <p>Az életút, az életmű jelentős tényei.</p> <p>Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben.</p> <p>Jellemző látásmódok és motívumok.</p> <p>A főbb művek szövegismereten alapuló értelmezése: legalább két novella (<i>Fürdés, A kulcs</i>), egy regény (<i>Édes Anna</i>), öt vers (<i>Most harminckét éves vagyok, Boldog, szomorú dal, Marcus Aurelius, Halotti beszéd, Hajnali részegség, Szeptemberi áhítat</i>) és egy esszé vagy esszérészlet (<i>Ábécé nyelvről és lélekről</i>).</p> <p>Kosztolányi műveiről szóló olvasatok, vélemények értelmezése.</p>	15 óra
<p>Stílusirányzatok, képek, formák</p> <p><i>Az avantgárd időbelisége, tartalma, főbb irányzatai (futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus).</i></p> <p>Művek az európai és magyar avantgárd irányzataiból (pl. Apollinaire: <i>A Mirabeau-híd, A megsebzett galamb és a szökőkút</i>; F. Kafka: <i>Az átváltozás</i>, Kassák Lajos: <i>Mesteremberek, Örömhöz</i>).</p>	10 óra
<p>József Attila életműve</p> <p>Az életút, az életmű jelentős tényei.</p> <p>Jellemző témák, korszakok az életműben.</p> <p>Jellemző kifejezőmódok és motívumok.</p> <p>A főbb művek szövegismereten alapuló értelmezése, legalább 8-10 mű tematikai változatosságban. (Pl.: <i>Óda, Medáliák, Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka, Eszmélet, Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Ars poetica, A Dunánál, Hazám, Talán eltűnök hirtelen..., Ime, hát megleltem hazámat, Kései sirató</i>)</p>	20 óra

<p>Portrék a magyar irodalomból</p> <p>Szabó Lőrinc 3 műve, köztük egy versciklus részletei; vagy Illyés Gyula egy prózája (pl. <i>Puszták népe</i>), egy verse (pl. <i>Egy mondat a zsarnokságról</i>); Radnóti Miklós 4 műve, köztük legalább egy ecloga.</p>	<p>10 óra</p>
<p>Szerzők és művek</p> <p>Márai Sándor egy mű vagy egy szépprózai mű részlet (pl. <i>Halotti beszéd; Egy polgár vallomása</i> vagy <i>esszékötetei</i>)</p>	<p>5 óra</p>
<p>Széppróza, líra, dráma</p> <p>Portrék és látásmódok</p> <p>Pl: Ottlik Géza egy regénye, részlete vagy két kisprózája;</p> <p>Weöres Sándor két-három műve, köztük egy többtétéles kompozíció, pl. szimfónia, ciklus;</p> <p>Pilinszky János három verse és egy prózája.</p> <p>Örkény István művészi látásmódja (négy műve, köztük egypercesek és egy dráma.)</p>	<p>10 óra</p>
<p>Kortárs magyar irodalom</p> <p>Művek, műrészletek a kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább egy szerző két-három műve; legalább egy regény vagy kisregény az 1980 után megjelentek közül.</p> <p>Tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban (antológiák, irodalmi ismeretterjesztés, könyvhét)</p>	<p>10 óra</p>
<p>Az irodalom határterületei</p> <p>Pl:</p> <p>Az irodalom létmódja filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban (az adaptáció, a műfajcsere jelenségei).</p> <p>A szórakoztató irodalom hatáskeltő eszközei (sematizált hőstípusok, élethelyzetek, értékvilág...)</p> <p>Egy-két tipikus műfaj jellemzőinek bemutatása, pl.: útirajz, detektívregény, kalandregény, képregény, tudományos-fantasztikus irodalom, humoros és erotikus irodalom, dalszöveg, szonon, vice, reklámvers)</p>	<p>8 óra</p>

<p>Film- és könyvsikerek, divatjelenségek korunk kultúrájában</p> <p>Az irodalmi ismeretterjesztés főbb nyomtatott és elektronikus műfajai</p>	
<p>Interkulturális megközelítések és regionális kultúra</p> <p>A régió, a tájegység, a település kulturális hagyományainak bemutatása</p> <p>A tájhoz, a régióhoz, a településhez kötődő szerzők</p> <p>Életmódra, kulturális szokásokra utaló dokumentumok értelmezése (pl.: tárgyi emlék, fotó, film, hangdokumentum)</p>	<p>2 óra</p>

Fogalmak

Egzisztencializmus, avantgárd, tömegkultúra, ekloga, idill, tárgyias költészet, négysoros, egysoros, hosszú vers; képv. szonettciklus; szociográfia; napló; komplex kép, síkváltás, mítosz, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 5 vers és egy-egy 20-25 soros epikai és drámarészlet.) Az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása.